

Developing the Digital Competence of Future Speech Therapists through Diversified Educational Trajectories: From Tradition to Innovation

UDC: 378.147:376.011.3-051:81'234:004-047.22

DOI: <https://doi.org/10.15421/172606>**Ivanchuk Sabina**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-9655-0634>, ivanchuk.sabina@gmail.com**Khramova Yuliia**Senior Lecturer, <https://orcid.org/0000-0001-7623-4936>, hramovaiulia@gmail.com*Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)*

Abstract.

The article is devoted to a comprehensive analysis of the development of digital competence of future speech therapists in the context of active digitalization of education and the need to implement diversified educational trajectories.

The purpose of this article is to reveal the possibilities for developing the digital competence of speech therapists through diversified educational trajectories that combine traditional approaches with modern innovative models of professional training.

The results. The essence of digital competence as an integrated characteristic of a specialist is revealed, which includes information literacy, the ability to effectively use digital tools, online communication skills, mastery of remote interaction services, and adherence to the principles of digital ethics. It is determined that the traditional model of speech therapist training, despite its methodological soundness, has limitations due to an insufficient digital component, which reduces the adaptability of future specialists to modern challenges.

It is emphasized that the implementation of diversified educational trajectories requires systematic support from higher education institutions, scientific and methodological centers, the professional community, and digital platform developers.

It was concluded that the combination of traditional and innovative approaches ensures the training of mobile, technologically literate, competitive specialists who are able to operate effectively in a rapidly changing educational environment, particularly during martial law and the need for continuity in the educational process.

Keywords: digital competence, future speech therapist, diversification of educational trajectories, digitization of education, information literacy, digital tools, online communication, speech therapy programs, remote diagnostics, innovative technologies in education

Розвиток цифрової компетентності майбутнього логопеда через диверсифіковані освітні траєкторії: від традиції до інновацій

Іванчук Сабіна, Храмова Юлія*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)*

Анотація.

Стаття присвячена комплексному аналізу розвитку цифрової компетентності майбутнього логопеда в умовах активної цифровізації освіти та необхідності впровадження диверсифікованих освітніх траєкторій.

Мета статті – розкрити можливості розвитку цифрової компетентності логопеда через диверсифіковані освітні траєкторії, які поєднують традиційні підходи з сучасними інноваційними моделями професійної підготовки.

Результати. Розкрито сутність цифрової компетентності як інтегрованої характеристики фахівця, що включає інформаційну грамотність, здатність ефективно користуватися цифровими інструментами, навички онлайн-комунікації, володіння сервісами дистанційної взаємодії та дотримання принципів цифрової етики. Визначено, що традиційна модель підготовки логопедів, попри методичну ґрунтовність, має обмеження через недостатній цифровий компонент, що знижує адаптивність майбутніх фахівців до сучасних викликів.

Підкреслено, що реалізація диверсифікованих освітніх траєкторій потребує системної підтримки з боку закладів вищої освіти, науково-методичних центрів, професійної спільноти та розробників цифрових платформ.

Висновки. Зроблено висновок, що поєднання традиційних і інноваційних підходів забезпечує підготовку мобільного, технологічно грамотного, конкурентоспроможного фахівця, здатного ефективно діяти в умовах швидких змін освітнього середовища, зокрема під час воєнного стану та необхідності безперервності освітнього процесу.

Ключові слова: цифрова компетентність, майбутній логопед, диверсифікація освітніх траєкторій, цифровізація освіти, інформаційна грамотність, цифрові інструменти, онлайн-комунікація, логопедичні програми, дистанційна діагностика, інноваційні технології в освіті

Вступ.

У сучасних світових умовах стрімкої цифровізації освіти особливої актуальності набуває питання формування цифрової компетентності майбутніх педагогічних працівників, зокрема логопедів. У 2020 році в Україні була затверджена Концепція розвитку цифрових компетентностей. Згідно з Законом України «Про освіту», цифрова компетентність визначається як одна з ключових для всіх учасників освітнього процесу. У вищих навчальних закладах все більше уваги приділяється розвитку цифрової грамотності майбутніх фахівців, зокрема через впровадження змішаного навчання, інтеграцію Office 365, Microsoft Teams, використання онлайн-сервісів для діагностики та корекції мовленнєвих порушень.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Дослідження Л. Черніченко (2024–2025) засвідчують, що інформаційно-цифрова компетентність (ІЦК) логопеда є багатокомпонентним утворенням, яке включає технічну, комунікаційну, методичну, аналітичну, етичну та самоосвітню складові.

Аналіз результатів роботи О. Станіченко, В. Поліщук і Т. Цегельник (2024) демонструє, що цифрова компетентність логопеда в контексті реалізації концепції Нової української школи охоплює інформаційну, комунікативну та технічну грамотність, а також передбачає творчий підхід до використання інформаційно-комунікаційних технологій. Практичні напрацювання Т. Коломойця (2023) підтверджують значний корекційний потенціал цифрових технологій у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Узагальнення зазначених досліджень дає підстави стверджувати, що професійна діяльність сучасного логопеда вимагає постійного оновлення знань, зокрема в галузі цифрових технологій, які розширюють спектр методів діагностики, корекції та психолого-педагогічного супроводу дитини, забезпечуючи підвищення ефективності освітньо-корекційного процесу.

Результати дослідження.

У сучасному освітньому середовищі цифрова компетентність логопеда є ключовою умовою професійної ефективності, адаптивності та інноваційності.

Цифрова компетентність у професійному контексті трактується як здатність ефективно, безпечно й етично використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для вирішення професійних завдань, зокрема: діагностики мовленнєвих порушень, організації занять, супроводу дітей з ООП, взаємодії з батьками та колегами, а також для самонавчання та розвитку. О. Сахно (2023) розглядає цифрову компетентність як основу медіаграмотності і спільної діяльності педагога та учнів. Науковці Т. Коломєць, О. Станіченко, Л. Черніченко виділяють такі основні компоненти цифрової компетентності логопеда: інформаційна

грамотність – здатність шукати, відбирати, критично оцінювати та обробляти інформацію з цифрових джерел. Для логопеда це зокрема означає вміння знаходити та адаптувати корекційні матеріали, користуватися базами даних, цифровими словниками, відеоматеріалами тощо. Також, наступний важливий компонент, це володіння цифровими інструментами – використання спеціалізованих програм для логопедичної практики (наприклад, Speech Therapy App, Logoprolog, Ghotit Real Writer, інтерактивних презентацій, візуальних розкладів, онлайн-ігор). Це дозволяє підвищити мотивацію дитини, урізноманітнити форми подання інформації та створити індивідуалізоване середовище. По-третє, це онлайн-комунікація – здатність підтримувати ефективну взаємодію в цифровому середовищі з дітьми, батьками, вчителями та іншими фахівцями. Це включає використання платформ на кшталт Microsoft Teams, Zoom, електронної пошти, цифрових щоденників і месенджерів. Останньою важливою компетентністю є цифрова етика – усвідомлення правових та етичних аспектів використання цифрових технологій: захист персональних даних дитини, етичне створення та поширення цифрових матеріалів, дотримання авторського права.

Тривалий час професійна підготовка логопедів в Україні ґрунтувалася на класичній академічній моделі. Структура таких освітніх програм передбачала вивчення базових дисциплін спеціальної педагогіки. Значна увага приділяється практичній підготовці: студенти проходять практику на посаді вчителя-логопеда в закладах дошкільної освіти, закладах загальної середньої освіти, спеціальних школах та центрах. Перевагами традиційної моделі є глибока теоретична база, чітка методологічна структура, системність викладу та безперервність фахової практики. Вона формує фундаментальні професійні компетентності, зокрема вміння здійснювати діагностику мовленнєвих порушень, розробляти та реалізовувати індивідуальні корекційні програми.

Водночас обмеженнями цієї моделі є її певна закритість до сучасних змін: акцент на аудиторному навчанні, недостатня інтеграція цифрових інструментів, низький рівень міждисциплінарності та відсутність вибору індивідуальних освітніх траєкторій. Таким чином цифрова компонента або повністю була відсутня, або розглядається фрагментарно – як допоміжний елемент, а не повноцінний ресурс професійної діяльності.

З огляду на це, актуальним стає оновлення підходів до підготовки майбутніх логопедів через впровадження індивідуалізованих, гнучких та цифрово-орієнтованих освітніх моделей.

У контексті сучасної педагогіки диверсифікація освітніх траєкторій означає розширення можливостей вибору шляхів професійного розвитку, орієнтацію на індивідуальні потреби, здібності й запити здобувачів

освіти. Такий підхід передбачає можливість варіювати зміст, форми, методи та темп навчання, комбінувати різні освітні програми, види діяльності та ресурси. Диверсифікація дає змогу поєднувати формальну, неформальну та інформальну освіту, використовуючи широкий спектр можливостей – від традиційних занять у закладі до онлайн-курсів, проєктної роботи, творчих майстерень і навчання через гру. В основі диверсифікованих освітніх траєкторій – принцип гнучкості та орієнтації на особистісний розвиток.

Індивідуалізація навчального процесу є ключовим принципом диверсифікації. Студент або вже практикуючий логопед отримує можливість самостійно планувати власну освітню траєкторію, поєднуючи різні типи навчання, обираючи теми, що відповідають його професійному контексту чи інтересам (наприклад, розвиток цифрових навичок, робота з певною категорією дітей тощо).

Сучасні можливості вибору освітнього контенту охоплюють три основні напрями:

- Формальна освіта – класичне навчання у закладі вищої освіти, яке поступово оновлюється за рахунок змішаного навчання, впровадження електронних курсів, платформ типу Teams, Zoom тощо.

- Неформальна освіта – короткострокові курси підвищення кваліфікації, семінари, вебінари, майстер-класи, що дозволяють швидко опанувати конкретні цифрові інструменти чи методики. У системі вищої освіти впроваджуються нормативні засади та практики оцінювання результатів неформальної освіти студентів.

- Інформальна освіта – самонавчання через відкриті освітні платформи (Prometheus, EdEra, Coursera, YouTube), професійні спільноти, блоги, участь в онлайн-конференціях тощо.

Саме через поєднання цих освітніх підходів майбутній логопед може не лише підтримувати актуальність своїх знань, а й розвивати цифрову компетентність, відповідно до реальних викликів сучасної практики. Таким чином, диверсифікація освітніх траєкторій стає не лише новою моделлю навчання, а й умовою професійної мобільності, цифрової зрілості та фахової конкурентоспроможності логопеда.

Цифрові інструменти, інтегровані у формальну освіту, водночас виступають основою для практичного впровадження дистанційних форм роботи логопеда, що стало особливо актуальним у нових соціальних умовах.

Нині для організації спільної діяльності викладача та майбутнього логопеда в освітньому процесі можна користуватися різноманітними цифровими сервісами:

1. 3D-відео та моделі анатомії (Visible Body, BioDigital): вивчення будови м'язів обличчя, язика, ший для правильного виконання логопедичного масажу.

2. Відеоуроки з покроковим показом технік масажу – доступ до професійних курсів або створення відеобаз для студентів.

3. Доповнена реальність (AR-додатки): накладання анатомічної моделі на обличчя – тренування розташування точок впливу.

4. Онлайн-симулятори або відеонагляд за практикою (через Zoom, Google Meet, Teams) – викладач коментує та коригує дії студента під час тренувань.

5. Відеоплатформи (YouTube, Vimeo, інтерактивні презентації): демонстрація артикуляційних вправ, правильних рухів язика, губ, щелепи – для візуалізації техніки.

6. Мобільні додатки (наприклад, «Звуки мови», «Артикуляційна гімнастика»): інтерактивна гімнастика з анімацією, музикою, візуальними підказками.

7. Віртуальні дзеркала (додатки з функцією фронтальної камери + накладання схеми руху) – корекція артикуляції в режимі реального часу.

Опишемо власний досвід роботи викладання освітніх компонентів з активним використанням платформи Microsoft Teams та інших цифрових інструментів. Так, при викладанні дисципліни Логопедична гімнастика здобувачам вищої освіти була запропонована вправа: «Дзеркало повторень у Teams». Алгоритм виконання:

Викладач завантажує презентацію PowerPoint з гіфками або відеофрагментами артикуляційних вправ (наприклад, «Грибок», «Годинник», «Млинець») у Teams у вкладку «Файли» або «Завдання».

Студент відкриває презентацію під час онлайн-уроку або самостійно, вмикає камеру у Teams (режим дзеркала) та виконує вправи в реальному часі, зв'язуючись із відео. Потім здобувач освіти записує коротке відео через Teams або завантажує на OneDrive з демонстрацією виконання вправ.

Перевірка: Викладач залишає коментар до відео безпосередньо в Teams або OneNote.

Дисципліна Корекція дисграфії. Вправа: «Знайди і виправ». Алгоритм виконання:

Викладач створює документ Word з текстом(у форматі «спільний документ»), де допущено типові дисграфічні помилки. Студент у режимі редагування (спільний доступ) виправляє помилки та додає коментар (Ctrl + Alt + M) з поясненням, чому саме ця помилка. За потреби, можна використати Immersive Reader у Word/Teams – для полегшення читання та фокусування уваги. Документ надсилається через Teams у вкладку «Завдання». Викладач бачить історію редагувань, коментує виправлення та виставляє оцінку в Teams.

Також у підготовці студентів ефективним є використання портфоліо на Google Drive, де зберігаються відеозвіти, розробки вправ, аналіз результатів, або можна створювати такі теки безпосередньо у Teams у вкладці «Файли».

Цифрові продукти, орієнтовані на навчально-корекційну діяльність, сприяють індивідуалізації логопедичного впливу, розширюють можливості для адаптації корекційних методик та підвищують ефективність роботи з різними категоріями дітей. Зокрема, серед популярних у світовій та вітчизняній практиці програм доцільно виокремити

Tactus Therapy – набір програмних рішень для розвитку мовлення, уваги та когнітивних функцій, актуальний для дітей з афазією, дизартрією, порушеннями інтелектуального розвитку;

Logoprogram – україномовна логопедична платформа з тематичними завданнями для формування артикуляційної, фонематичної та лексико-граматичної складових мовлення.

Онлайн-тренажери та додатки (наприклад, «Розвиток мовлення», «Читайлик», «Говоруша»): вправи на розрізнення звуків, формування граматичної будови, орфографічне правило.

Інтерактивні презентації та ігри (Wordwall, LearningApps): дидактичні завдання для формування навичок аналізу слів і речень.

Платформи для створення власних вправ (Canva, Genially, PowerPoint з інтерактивом): логопед сам формує вправи для корекції дисграфії під індивідуальні потреби.

Варто підкреслити, що добір цифрових інструментів має здійснюватися індивідуально та базуватися на критичному аналізі їх змістового наповнення, відповідності віковим і психофізіологічним особливостям дитини, а також поставленим педагогічним цілям.

Висновки.

Проведене дослідження підтвердило, що цифрова компетентність логопеда виступає ключовою умовою його професійної ефективності та конкурентоспроможності в умовах цифровізації освіти. У сучасному освітньому середовищі саме здатність володіти інформаційно-комунікаційними технологіями, інтегрувати їх у практику діагностики та корекції мовленнєвих порушень, організації занять, співпраці з батьками і колегами визначає

якість фахової діяльності. Цифрова компетентність майбутнього логопеда має багатокомпонентну структуру, що охоплює інформаційну грамотність, вміння використовувати цифрові інструменти, налагоджувати ефективну онлайн-взаємодію та дотримуватись принципів цифрової етики.

Традиційна модель підготовки логопедів забезпечувала ґрунтовну теоретичну і практичну базу, однак залишалася недостатньо гнучкою й обмежено інтегрувала цифрові технології. Це зумовлює потребу модернізації освітніх програм у напрямі диверсифікації освітніх траєкторій, що передбачає поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти. Такий підхід дозволяє студентам і практикуючим логопедам індивідуалізувати процес навчання, розвивати цифрову компетентність у відповідності до власних професійних потреб і реальних викликів практики.

Досвід використання цифрових інструментів у викладанні спеціальних дисциплін (Microsoft Teams, Office 365, інтерактивні презентації, мобільні додатки, віртуальні симулятори) доводить їхню ефективність для формування практичних навичок, підвищення мотивації студентів і створення індивідуалізованого корекційного середовища. Сучасні цифрові продукти (Tactus Therapy, Logoprogram, Wordwall, LearningApps тощо) розширюють спектр методів логопедичної роботи та сприяють більшій варіативності педагогічних рішень.

Отже, формування цифрової компетентності логопеда має розглядатися не як додатковий аспект підготовки, а як базова професійна потреба. Її розвиток можливий завдяки системному оновленню освітніх програм, впровадженню інноваційних цифрових практик, розвитку гнучких освітніх траєкторій та забезпеченню безперервності цифрової освіти. Це дозволить підготувати логопедів нового покоління, здатних не лише ефективно здійснювати корекційно-освітню діяльність, а й творчо та критично застосовувати цифрові інструменти відповідно до індивідуальних потреб кожної дитини.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Коломєєв, Т. Г. (2023). Використання цифрових технологій у логопедичній роботі. Актуальні проблеми психології і педагогіки. 2(27), 88–93. <https://sj.udu.edu.ua/index.php/kpsp/article/view/1390>
- Оліфіра, Л. (2017). Диверсифікація неперервного підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти: європейський досвід і вітчизняні перспективи. http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2017/ОЛИФИРА.pdf
- Сахно, О. В. (2020). Цифрова компетентність і технології для освіти: принципи та інструменти. Імідж сучасного педагога, 6(195), 10–14. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6\(195\)-10-14](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6(195)-10-14)
- Станіченко, О. М., Поліщук, В. М., & Цегельник, Т. Б. (2024). Цифрова компетентність логопеда у вимірі сучасного дискурсу НУШ. *Молодий вчений*. № 5. – С. 142–146. <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/316384>
- Сторонська О. І., & Воробель М. А. (2023). Модель цифрової компетентності вчителя в умовах цифровізації освіти. *Молодий вчений*. 12(124), 100–104. <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/290462>
- Черніченко, Л. І. (2024). Інформаційно-цифрова компетентність вчителя-логопеда як сучасна вимога цифрового суспільства. *Освітній простір України*. № 1. – С. 53–58. <https://www.oip-journal.org/index.php/oip/article/view/535>
- Цибулько, А. О. (2023). Використання цифрових технологій у логопедичній роботі з дітьми з порушеннями слуху. *Педагогічні науки*. Вип. 99. С. 132–137. <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/2039>

REFERENCES

- Kolomoiets, T. H. (2023) 'Vykorystannia tsyfrovyykh tekhnolohii u logopedychnii roboti' [Use of digital technologies in speech therapy work], *Aktualni problemy psykholohii i pedahohiky*, 2(27), 88–93. <https://sj.edu.ua/index.php/kpasp/article/view/1390>
- Olifira, L. (2017) 'Dyversyfikatsiia neperervnoho pidvyshchennia kvalifikatsii kerivnykh i pedahohichnykh kadriv osvity: yevropeiskyi dosvid i vitchyzniani perspektyvy' [Diversification of continuous professional development of managerial and teaching staff of education: European experience and domestic prospects]. http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2017/ОЛИФІРА.pdf
- Sakhno, O. V. (2020) 'Tsyfrova kompetentnist i tekhnolohii dlia osvity: pryntsypy ta instrumenty' [Digital competence and technologies for education: principles and tools], *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 6(195), 10–14. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6\(195\)-10-14](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6(195)-10-14)
- Stanichenko, O. M., Polishchuk, V. M. and Tselnyk, T. B. (2024) 'Tsyfrova kompetentnist lohopedu u vymiri suchasnoho dyskursu NUSH' [Digital competence of a speech therapist in the dimension of the modern discourse of the New Ukrainian School], *Molodyi vchenyi*, (5), 142–146. <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/316384>
- Storonska, O. I. & Vorobel, M. A. (2023) 'Model tsyfrovoy kompetentnosti vchytelia v umovakh tsyfrovizatsii osvity' [Model of teacher's digital competence in the conditions of digitalization of education], *Molodyi vchenyi*, 12(124), 100–104. <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/290462>
- Chernichenko, L. I. (2024) 'Informatsiino-tsyfrova kompetentnist vchytelia-lohopedu yak suchasna vymoha tsyfrovoho suspilstva' [Information and digital competence of a speech therapist as a modern requirement of the digital society], *Osvitnii prostir Ukrainy*, (1), 53–58. <https://www.oip-journal.org/index.php/oip/article/view/535>
- Tsybulko, A. O. (2023) 'Vykorystannia tsyfrovyykh tekhnolohii u lohopedychnii roboti z ditmy z porushenniamy slukhu' [Use of digital technologies in speech therapy work with children with hearing impairments], *Pedahohichni nauky*, (99), 132–137. <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/2039>